

Ausztria mint tengeri hatalom

Az Adria tengerpartjának egyes szakaszai ugyan már a 14. század elején Habsburg kézre kerültek, a lassan fejlődő tengeri kereskedelem mégis a helyi lakosokra korlátozódott, csakúgy, mint a kereskedőhajók oszmán és más kalózkodók elleni védelme. Egyelőre nem merült fel a saját tengeri flotta alapításának gondolata, csupán a 17-18. században az Oszmán Birodalom ellen folytatott háborúkban került sor a császári Duna Flottilla megalakítására. A hajóhad egyrészt az oszmánok folyókon támadó hadtesteit volt hivatott ellensúlyozni, másrészt a szárazföldi hadműveleteket volt hivatott alátámasztani. Végül II. József császár tette le az osztrák hadi tengerészet alapjait, amely pénzügyi nehézségek miatt egyelőre csak kevés hajóval büszkélkedhetett. A campoformido-i békével (1797) nem csupán Velence és Dalmácia került az osztrákok birtokába, hanem velük együtt az a velencei hajóhad is, amely a későbbi hadi flotta magját képezte. Velence egészen a 19. század első feléig a hadi tengerészet fő kikötője maradt és csak a későbbiekben vették át a szerepét a Monarchia saját hadi kikötői: Pula és Kotor (Cattaro). Hogy mekkora jelentőséggel is bír a saját hadi flotta egy átfogó hadjárat során, az csak Wilhelm von Tegetthoff Helgoland-nál (német-dán háború, 1864) és Lissa-nál (osztrák-olasz háború, 1866) aratott diadalai során mutatkozott meg. A hajóhad az ezt követő években folyamatos bővítésen ment keresztül, melynek során az alapanyagok felhasználását tekintve egyre inkább a vas vette át a fa szerepét.

A hadi flotta jelentősége nem merült ki tisztán katonai feladatok ellátásában: népgazdasági és tudományos értelemben vett jelentősége az osztrák hadihajók számos kutató útjában is megmutatkozott. A „Novara” nevű fregatt első földkerülő útját (1857-1859) követően Ázsiába, Amerikába, Afrikába, Ausztráliába és az Északi-sarkra is jutottak el hajók. Ezen utazások a legénység, vagyis legtöbbször a jövő tengerésztisztjei kiképzése mellett lehetőséget kínáltak természet- és néprajzi célú kutatások elvégzéséhez és nem utolsósorban ahhoz, hogy a világ vizein osztrák színek lobogjanak.

Spaun, Montecuccoli és Haus tengerész tábornokok alatt végre megszületett az első világháború „modern” hadi flottája. A trónörökös Ferdinánd főherceg támogatásának köszönhetően számos új hajó is épült, 1908-ban pedig vízre bocsátották az első osztrák tengeralattjárót. Így a háború kezdetekor a dualista Monarchia az egyik legjelentősebb hadi flottát tudhatta magáénak.

Az első világháború során a k. u. k. hajóhad elsőrangú szerepe a dalmáciai partszakasz védelme volt, hadműveleti területe pedig a Szövetséges hatalmak otranto-i blokádja végett az Adriára korlátozódott. Amikor 1918-ban feloszlott az Osztrák-Magyar Monarchia, Ausztria tengerpart nélküli országgá vált; a néhai császári és királyi hadi flotta hajói a győztes hatalmak illetve az utódállamok között kerültek szétosztásra.

Üvegszekrények és szabadon kiállított tárgyak

A hadi tengerészet terme három, különböző súlypontú szakaszból áll:

A bejárat körüli rész analóg módon az osztrák Duna Flottilla időrend szerinti fejlődését követi nyomon. A bal oldali üvegszekrényben az 1750-1850-es időszak legfontosabb hajótípusai láthatók: a gályák és bárkák oszmán folyami hajók mintája alapján készültek, kormányosaik legtöbbször civil dunai hajósok voltak. Mivel a gályák árral szembeni visszaszállítása túl költségesnek bizonyult, a hajókat a bevetésük után tüzelfávvá aprították, helyettük pedig újakat építettek. A jobb oldalon a „modern” Duna Flottilla modelljei láthatók. Az 1870-ben és 1872-ben épült „**Maros**” és „**Leitha**” típusú dunai monitorok az osztrák hadi tengerészet első toronylöveges hajói voltak. Összesen tíz monitor épült, s valamennyi derekasan helyt állt a Szerbia és Románia elleni csatákban.

A terem bal felében az osztrák haditengerészet történetét a velencei kezdetektől egészen a lissai ütközetig követhetjük nyomon. Az első két üvegszekrényben a 19. század első feléből származó tárgyak tekinthetők meg. Az egy fontot nyomó hajóágyú és a „**Belle Alliance**” **oktató modellje** mellett külön említést érdemelnek a földön kiállított „**Uchatius**” **ballon-torpedók**. Utóbbiak az 1849-es forradalmi harcok során a megszállt Velence ellen kerültek bevetésre, s mint ilyenek, a történelem első légi támadásához vezettek. A nagy bemutatószekrény a **19. század különböző fából készült csatahajóit**, a velencei briggtől a korvettig, ismerteti meg a Látogatóval. A korszak lezárásaként **Alexander Kircher nagy méretű festménye** szolgál, melynek témája a **lissai tengeri ütközet**.

A terem jobb oldalához érve az 1872-1874-ben Payer és Wayprecht vezetésével indított osztrák-magyar Északi-sarki expedíció tárul a látogató szeme elé, a középpontban **Julius van Payer „Nie zurück”** (Nincs visszatérés) c. festményével. A következő vitrinben az **1897-es krétai intervenció** és az **1900-as bokszerlázadás leverése** látható, majd a „modern” flotta bemutatása következik. Itt a legszembetűnőbb kiállítási tárgy a világ legnagyobb keresztmetszet-makettje, a „**Viribus Unitis**” (az első világháborúban a flotta zászlóshajója volt), amely az utolsó osztrák-magyar hadihajó-generáció struktúráját és felépítését örökíti meg. Ezen „dreadnought” típusú csatahajók az osztrák-magyar hadi tengerészetben a „**Tegetthoff**”-osztály egységeiként ismertek, különlegességei elsősorban a jobb oldali nagy vitrin más kiállított hadihajóival összehasonlítva mutatkoznak meg.

A hátralévő kiállító szekrények a tengeralattjárók, a tengerészeti repülők és a hadi tengerészet „kisebb” egységeivel foglalkoznak.

A császári és királyi hadi tengerészet végét az 1918-ban a Tagliamento-torkolatnál elsüllyedt **U20-as tengeralattjáró tornya** jelképezi, amely 1962-ben került újra felszínre - és a Hadtörténeti Múzeum tulajdonába.